

<https://doi.org/10.32820/2074-8922-2018-60-97-109>
УДК 378.147

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СТУДЕНТАМ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

© Мілаш О. О.

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Інформація про автора:

Мілаш Оксана Олександрівна: ORCID: 0000-0002-0999-2582; milash01@ukr.net; кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, провулок Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна.

Впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. обумовлює необхідність підвищення якості педагогічної освіти. У статті проведено теоретичне обґрунтування і визначено практичні засоби удосконалення реалізації контрольної-діагностичних функцій під час викладання «Загальної педагогіки» студентам вищих педагогічних навчальних закладів в Україні. Доведено необхідність використання бінарного підходу в процесі навчання студентів «Загальній педагогіці», який, в рамках існуючої стратегії забезпечення гарантованої якості освіти та професійних стандартів, закладених в законі України «Про вищу освіту», передбачає формування якісно нових відносин між викладачами і студентами, підвищення ролі останніх в оцінці якості досягнення поставлених навчальних цілей. Показана важливість використання компетентнісного і особистісно-орієнтованого підходів. Визначено, що виконання контрольної-діагностичних функцій може вдосконалитися завдяки впровадженню в процес навчання нових інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, в процесі здійснення контролю та самоконтролю знань на всіх етапах навчання. Розроблено систему вимог до формування та змістовного наповнення контрольних тестів, а також методичних рекомендацій до процесу тестування. Визначено основні переваги даного підходу, який забезпечує індивідуальність, комплексність, цілісність, об'єктивність, адаптивність, простоту і технологічність реалізації контрольної-діагностичних функцій викладача.

Ключові слова: загальна педагогіка, викладання, контроль, самоконтроль, діагностика, самодіагностика, інформаційно-комунікаційні технології, тестування

Мілаш О. А. «Направления усовершенствования реализации контрольно-диагностических функций в процессе преподавания студентам дисциплины «Общая педагогика»

Внедрение Концепции реализации государственной политики в сфере общего среднего образования «Новая украинская школа» на период до 2029 г. обуславливает необходимость повышения качества педагогического образования. В статье проведено теоретическое обоснование и определены практические средства усовершенствования реализации контрольно-диагностических функций во время преподавания «Общей педагогике» студентам высших педагогических учебных заведений в Украине. Доказана необходимость использования бинарного подхода в процессе обучения студентов «Общей педагогике», который, в рамках существующей стратегии обеспечения гарантированного качества образования и профессиональных стандартов, заложенных в законе Украины «О высшем образовании», предусматривает формирование качественно новых отношений между преподавателями и студентами, повышение роли последних в оценке качества достижения поставленных учебных целей. Показана важность использования компетентностного и личностно-ориентированного подходов. Определено, что выполнение контрольно-диагностических функций может усовершенствоваться благодаря внедрению в процесс обучения новых информационно-коммуникационных технологий, в частности, в процессе осуществления контроля и самоконтроля знаний на всех этапах обучения. Разработана система требований к формированию и содержательному наполнению контрольных тестов, а также методических рекомендаций к процессу тестирования. Определены основные преимущества данного подхода, который обеспечивает индивидуальность, комплексность, целостность, объективность, адаптивность, простоту и технологичность реализации контрольно-диагностических функций преподавателя.

Ключевые слова: общая педагогика, преподавание, контроль, самоконтроль, диагностика, самодіагностика, інформаційно-комунікаційні технології, тестування

O.Milash "Directions of improving the implementation of controlling and diagnostic functions in the process of teaching «General Pedagogy» to students"

The realization of the Concept for the implementation of the state policy in the sphere of general secondary education «New Ukrainian School» for the period until 2029 necessitates the improvement of the quality of pedagogical education. The article provides theoretical substantiation and defines practical means of improving the implementation of controlling and diagnostic functions while teaching the academic discipline «General Pedagogy» to students of higher pedagogical educational institutions in Ukraine. The necessity of using a binary approach in the process of teaching the academic discipline «General pedagogy», which, within the existing strategy to ensure guaranteed quality of education and professional standards laid down in the Law of Ukraine "On Higher Education", provides for the formation of qualitatively new relations between teachers and students, enhancing the role of the latter in assessing the quality of the achievement of educational objectives. The article shows the importance of using competence-based and student-centered approaches, and determines that the implementation of the controlling and diagnostic functions can be improved by introducing new information and communication technologies into the educational process, in particular, in the process of exercising control and self-control of knowledge acquisition at all stages of learning. The author has worked out a system of requirements for the development and content of control tests as well as guidelines for the testing process. The paper also identifies the main advantages of this approach, which assures individuality, complexity, integrity, objectivity, adaptability, simplicity and manufacturability of the implementation of the diagnostic and controlling functions of the teacher.

Keywords: general pedagogy, teaching, control, self-control, diagnostics, self-diagnostics, information and communication technologies, testing.

Постановка проблеми. В умовах становлення незалежної Української держави, яка обрала європейський вектор розвитку, зростає роль і значення якості педагогічної освіти. Саме від якості підготовки педагогів залежить досягнення однієї з основних цілей освіти, а саме «підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1]. Саме тому в затвердженій 16 липня 2018 р. Концепції розвитку педагогічної освіти наголошується на необхідності підготовки педагогічних працівників нової генерації, здатних до безперервного професійного та особистісного розвитку [2] і впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. [3]. Як наслідок, на сьогодні високим стає суспільний запит на висококваліфікованих педагогів, спроможних втілювати освітні реформи. Зазначене, у свою чергу, вимагає модернізації системи оцінки якості педагогічної освіти, проведення масштабних змін, пов'язаних у тому числі із пошуком нових підходів до побудови ефективних моделей удосконалення контрольно-діагностичних функцій у системі вищої освіти, зокрема під час викладання курсу «Загальна педагогіка». Такі зміни мають у результаті допомогти майбутнім педагогам не тільки засвоїти певні професійні педагогічні компетенції, а й побудувати в подальшому власну системну роботу, спрямовану на забезпечення гарантії високої якості

української освіти, її відповідності кращим світовим зразкам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий інтерес до проблеми розвитку педагогічної освіти у вищій школі підтверджується низкою наукових досліджень з цієї тематики, які проводилися в Україні в останні роки. Так, зокрема, їй присвячено наукові праці таких вчених, як О. Акімова, М. Артюхіна, Н. Бойко, П. Бойчук, Л. Галіцина, Л. Горбунова, Т. Десятов, Т. Доцевич, І. Зайченко, В. Каплінський, С. Карпенчук, І. Кочарян, А. Кудін, В. Луначек, А. Малихін, А. Нісімчук, В. Омельчук, О. Панасюк, О. Романовська, С. Стрілець, М. Фіцула, М. Чепіль, Н. Чернуха, І. Шапошникова, Н. Шарата, О. Янкович, О. Ярошинська та ін. Особливості застосування інновацій у вищих навчальних закладах (ВНЗ) розвинених країн вивчали Н. Авшенюк, Г. Давиденко, І. Дичківська, Н. Журавська та ін. Між тим, проблема удосконалення реалізації контрольно-діагностичних функцій викладачів в українській вищій школі є на сьогодні недостатньо дослідженою.

Мета статті – провести теоретичне обґрунтування і визначити практичні засоби удосконалення реалізації контрольно-діагностичних функцій під час викладання «Загальної педагогіки» студентам вищих педагогічних навчальних закладів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як зазначено в Законі України «Про вищу освіту», одним із елементів системи забезпечення

якості вищої освіти в Україні є система забезпечення закладів вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) [, ст. 16, п.1]. Вона передбачає здійснення таких процедур і заходів, як визначення принципів і процедур забезпечення якості вищої освіти; здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладу вищої освіти тощо [, ст. 16, п.2]. Реалізація таких заходів передбачає необхідність зміни підходів до здійснення контрольних-діагностичних функцій викладачів, які повинні, з одного боку, відповідати сучасним нормативним вимогам, з другого – кращим європейським зразкам, з третього – враховувати тенденції розвитку інформаційного суспільства та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Узагальнення європейського досвіду при цьому доводить, що сьогодні в європейській освіті наявні такі тенденції: викладач стає більш вільним від частини дидактичних функцій, при цьому розширюються його творчі можливості; значно трансформується його роль, більше уваги приділяється управлінню дослідницькій, проектній та пізнавальній діяльністю студентів; широке застосування отримують сучасні ІКТ [,]. При цьому контрольна-діагностична функція викладача реалізується в умовах застосування бінарного підходу [, с. 39]. *Бінарний підхід* може бути визначений як цілісний підхід до вдосконалення викладання та навчання, удосконалення цілей, критеріїв, діагностичного інструментарію, технології оцінки якості навчання, оптимізації діагностики (самодіагностики), контролю (самоконтролю) планованих і досягнутих результатів навчання. Сутність бінарного підходу заснована на концепції іманентної відкритої освіти, яка складається з восьми основних ідей: «знати–значить бути»; «не вивчити, але пережити»; «навколишній світ і я як частина його – школа життя»; «кожна соціальна ситуація – освітня»; «якісна освіта – якісна особистість»; «слово є образ справи»; «кожен має стільки, скільки вміє брати»; «всі працюють на всіх» [ ].

Виходячи з концепції іманентної відкритої освіти, сама система освіти повинна розглядатися як сукупність взаємопов'язаних пар: управління і самоврядування; оцінки і самооцінки; діагностики і самодіагностики. А бінарний підхід до вдосконалення реалізації

контрольно-діагностичних функцій освіти включає сукупність прийомів і способів, що забезпечують формування цілісної системи викладання і навчання, освіти і самоосвіти, контролю і самоконтролю якості навчальних результатів студентів.

Отже, бінарний підхід до вдосконалення реалізації контрольних-діагностичних функцій в навчанні по суті – це концептуальна основа, що пропонує принципово нову модель для вирішення завдань підвищення якості освіти, що включає аналіз об'єктивних і суб'єктивних показників якості освіти; педагогічну стратегію забезпечення гарантованої якості освіти в рамках існуючих професійних стандартів; нове розуміння відносин між суб'єктами освіти і їх ролі в оцінці якості запланованих і досягнутих навчальних результатів. Особливу роль і значення за такого підходу набувають такі категорії, як контроль і самоконтроль, діагностика і самодіагностика студентів.

Контроль у широкому розумінні означає перевірку чого-небудь. Він ґрунтується на принципі зворотного зв'язку. Контроль у навчальній діяльності забезпечує зовнішній зворотний зв'язок (контроль, що здійснюється педагогом) і внутрішній зворотний зв'язок (самоконтроль студента), виступаючи необхідною складовою процесу навчання.

При цьому аналіз останніх наукових досліджень доводить наявність в українській системі вищої освіти, зокрема, педагогічної, таких системних проблем:

- недостатній контроль у процесі аудиторної роботи, який не дає точну інформацію про наявні знання студентів;
- недосконала система контролю за самостійною роботою студентів;
- відсутність ефективної системи самоконтролю студентів [; ;].

Зовнішня діагностика та незалежна оцінка в таких умовах стають єдиними дійовими факторами контролю і діагностики якості вивчення дисципліни, внаслідок чого знижується інтенсивність формування таких важливих навичок у студентів, як самооцінка, самоконтроль і самодіагностика знань. Цей фактор, безумовно, робить негативний вплив на формування особистої відповідальності студентів за якість навчання. Наведені недоліки застосовуваної системи діагностики, контролю і оцінки знань у процесі навчання ще раз доводять необхідність удосконалення системи діагностики якості навчання майбутніх педагогів. Виходячи із зазначеного, «ідеальна модель» системи контролю навчання

педагогів повинна включати:

1. Зовнішню діагностику, контроль і оцінку навчальної діяльності студентів.
2. Самоконтроль і самодіагностику студентів своєї роботи і її результатів.
3. Поєднання контролю і самоконтролю, педагогічної діагностики і самодіагностики діяльності та її результатів.

При цьому під педагогічною діагностикою розуміється складний вид педагогічної діяльності, спрямований на вивчення, оцінку відносин, стану, властивостей і якості основних компонентів і самої системи навчання, виховання і розвитку студентів.

Педагогічна діагностика, як правило, містить:

- а) опис, контроль і оцінку об'єкта діагностики, наприклад, рівень навченості, вихованості, розвитку студента;
- б) пояснення переваг і недоліків процесу та досягнутого результату;
- в) прогноз розвитку подій у доступному для огляду майбутньому;
- г) висновок про педагогічну доцільність прийнятого педагогічного рішення [, с. 103].

У педагогічній діагностиці важливу роль виконує оцінка, контроль, а також рівень педагогічної компетентності викладача, яка, у свою чергу, складається з набору таких ознак, як:

- компетентність у сфері особистісних якостей;
- компетентність стосовно постановки цілей і завдань педагогічної діяльності;
- компетентність у мотивуванні студентів на здійснення навчальної (виховної) діяльності;
- компетентність у розробці програми діяльності та прийнятті педагогічних рішень;
- компетентність у забезпеченні інформаційної основи педагогічної діяльності;
- компетентність у організації педагогічної діяльності [, с. 17].

Саме рівень сформованості у студентів наведених компетенцій відповідно до професійних стандартів педагогічної діяльності дозволяє говорити про високу якість навчання. Особливе значення при формуванні професійних компетенцій у майбутніх педагогів, безумовно, має вивчення дисципліни «Загальна педагогіка», тому велика увага сьогодні має приділятися удосконаленню контрольної-діагностичних функцій під час вивчення саме цієї дисципліни.

Таким чином, бінарний підхід до удосконалення реалізації контрольної-діагностичних функцій у навчанні майбутніх педагогів є сукупністю загальних принципів

визначення цілей, критеріїв, діагностичного інструментарію, технології та організаційної структури процесу оцінки якості навчальних результатів (педагогічних компетентностей) на основі поєднання діагностики та самодіагностики, контролю і самоконтролю визначених результатів навчання. Відповідно, осмислена навчальна діяльність студента під час вивчення дисципліни «Загальна педагогіка» повинна мати такі функції:

- а) цільову, яка полягає у формуванні цілей і завдань стосовно опанування дисципліни;
- б) мотиваційну, що формуватиме у студента бажання самовдосконалюватися і постійно розвиватися;
- в) організаційну, яка передбачає раціональну організацію процесу навчання;
- г) контрольної-діагностичну, що передбачає застосування ефективних видів проміжного моніторингу отримання знань і контролю за виконанням навчального плану;
- д) рефлексивну, що полягає у здатності студента об'єктивно оцінювати свої досягнення;
- е) оціночну, що передбачає отримання зовнішньої об'єктивної оцінки щодо отримання певних компетенцій.

При цьому відзначимо, що за відсутності або неефективності самоконтролю і самодіагностики навчальна діяльність також стає неефективною або взагалі незавершеною.

Також важливо, з урахуванням сучасних світових тенденцій, забезпечити впровадження під час контрольної-діагностичної діяльності в процесі навчання «Загальній педагогіці» сучасних ІКТ. Це дозволить не тільки підвищити об'єктивність оцінки результатів навчання, але й упорядкувати систему самоконтролю знань, активізувати процес самоосвіти студентів, підвищити їх навчальну мотивацію. Сутність бінарного підходу в процесі удосконалення педагогічних умов контролю і самоконтролю знань у процесі навчання «Загальній педагогіці» із застосуванням ІКТ полягає у визначенні та систематизації цілей, структури і змісту взаємозалежних і взаємообумовлених процесів діагностики та самодіагностики, контролю і самоконтролю результатів навчання.

Таким чином алгоритм розробки контрольної-діагностичного матеріалу із «Загальної педагогіки» для здійснення контрольної-діагностичних функцій на основі ІКТ включає:

- 1) постановку кінцевих цілей (мети) вивчення дисципліни;
- 2) визначення діагностичних показників щодо

досягнення проміжних цілей;

3) конструювання змісту контрольних питань відповідно до змісту навчального плану;

4) рекомендації для студентів щодо застосування контрольньо-вимірювального матеріалу з використанням ІКТ;

5) опис організаційних форм і умов проведення діагностики і самодіагностики.

Одним із методів, що дозволяють отримувати об'єктивну інформацію в рамках системи контролю і діагностики процесу навчання, в сучасній освіті є тестування. Система тестового контролю, по суті, представляє собою модель оцінки якості навчальних результатів на основі системи показників і критеріїв якості освіти. Важливо, що ці результати вимірні і можуть бути виражені математично. Тестовий контроль у процесі навчання «Загальної педагогіки» дозволяє не тільки вимірювати і критеріально оцінювати якість засвоєння дисципліни, а й виявляти сильні і слабкі сторони освітнього процесу, виділяти закономірності успішного освоєння навчального матеріалу.

На особливу увагу при цьому заслуговує процес взаємодії укладачів тестів (викладачів) і їх користувачів (студентів). Так, на практичних заняттях з дисципліни «Загальна педагогіка» студенти можуть засвоювати технологію розробки тестів, одночасно беручи участь у складанні контрольньо-вимірювальних матеріалів з даної дисципліни. Це значно підвищує мотивацію студентів до вивчення навчального матеріалу, сприяє підвищенню ефективності самоосвіти, а також знижує рівень тривожності при поточному і підсумковому контролі знань.

Ще один очевидний плюс тестування полягає в тому, що ІКТ дозволяють оптимізувати і автоматизувати контрольньо-оціночні процеси і організувати процедуру тестування для студентів усієї групи одночасно. При цьому відбувається значна економія часу студента і викладача. Застосування ж комп'ютерних тестів-тренажерів на етапі підготовки до заліку або іспиту значно підвищує навчальну функцію тестування і мотивацію студентів до вивчення дисципліни.

Сутність педагогічного тестування полягає саме в системному охопленні навчального матеріалу з метою визначення сильних і слабких сторін освоєння дисципліни, виявлення глибини освоєння знань. Структура і зміст тесту повинні бути обумовлені характеристиками діагностичного цілеутворення, тобто зміст тесту повинен бути

підпорядкований логіці навчальної дисципліни. Як правило, перевірка педагогічних тестів не займає багато часу і не вимагає спеціальної підготовки викладачів, оскільки основні розрахунки здійснюються спеціальною комп'ютерною програмою.

У процесі вивчення курсу «Загальна педагогіка» можна практикувати також самоперевірку і взаємоперевірку результатів тестування, що є одним із необхідних аспектів контрольньо-діагностичного процесу. Загалом, можна визначити такі переваги тестової технології контролю із застосуванням ІКТ:

– індивідуальність (можливість здійснення індивідуального та диференційованого підходу під час організації тестування в рамках реалізації контролю і самоконтролю результатів навчання);

– комплексність (можливість поєднання педагогічного тестування з вирішенням завдань, усним опитуванням та іншими формами контролю якості навчання);

– цілісність (можливість охопити весь спектр завдань і всі розділи дисципліни за допомогою одного тесту, який передбачає перевірку знань і компетенцій студента);

– об'єктивність (тестування виключає можливість суб'єктивного ставлення викладача до особистісних особливостей і рівня підготовки студентів, завжди позитивно сприймається самими студентами і легко лягає в основу системи рейтингу досягнень студентів);

– адаптивність (урахування особливостей дисципліни, динаміки змін навчальної програми та обсягу навчального курсу, мобільність змісту тесту, пов'язана із можливістю замінювати його окремі частини у зв'язку і потребами викладача, і особливостями студентської аудиторії);

– гнучкість і зручність реалізації (широкі можливості проведення тестування в будь-яких умовах, використання електронних і паперових носіїв, тестування на паперових носіях в разі відсутності технічних умов для комп'ютерного тестування);

– технологічність (можливість використовувати тестування в усіх аспектах педагогічної діяльності, транслювати досвід проведення тестування, здійснювати взаємний обмін тестовими матеріалами з дисципліни);

– специфічність (урахування специфіки дисципліни завдяки різноманіттю тестових оболонок і завдань);

– мотиваційний фактор (підвищення інтересу до освоєння дисципліни, деяке зниження у студентів тривожності, пов'язаної з

контрольно-діагностичними заходами);

– стандартизованість (можливість створення одного загального тесту для кількох освітніх установ і пов'язана з цим можливість оцінки і самооцінки якості навчальних результатів студентів інших ВНЗ);

– диференційованість (гнучкість і сприйнятливність шкали оцінок, яка дозволяє систематизувати і складати рейтингову систему обліку навчальних досягнень студентів);

– надійність (досить високий рівень достовірності результатів тестового контролю, який допомагає педагогу скласти вірне уявлення про якість викладання та рівень освоєння дисципліни);

– валідність (змістовна цілісність тестової системи, заснована на включення в тест завдань з усіх дидактичних одиниць дисципліни);

– прогностичність (можливість не тільки оцінювати поточні досягнення студентів, а й вибудувати об'єктивні припущення про передумови розвитку подальших навчальних досягнень або динаміки регресу при зіставленні результатів декількох тестувань);

– критеріальність (можливість використовувати систему індикаторів для оцінки навчальних досягнень студентів);

– ефективність (можливість проводити педагогічне тестування за будь-які кількісні показники цільової аудиторії, при цьому зі значною економією часу і фінансових ресурсів);

– вірогідність (за умов грамотно вибудованої організаційної підтримки тестування і застосування елементарних методів інформаційної безпеки можна виключити можливості списування, підказок і використання допоміжних інформаційних матеріалів).

Для зняття «психологічного бар'єру» під час складання тестів і підвищення об'єктивності результатів можна застосувати такі допоміжні заходи:

– уведення в курс «Загальна педагогіка» теми, пов'язаної із застосуванням ІКТ в освітній діяльності з виділенням розділу, присвяченого комп'ютерним формам і методам контролю та самоконтролю якості знань,

– розробка навчально-методичних рекомендацій для студентів для самостійної роботи з контрольно-діагностичними матеріалами з дисципліни з метою самоконтролю;

– створення єдиної університетської системи контролю якості знань із

застосуванням ІКТ.

Ці заходи повинні суттєво підвищити ступінь підготовленості студентів до застосування ІКТ в рамках контролю і самоконтролю якості знань.

При цьому можна визначити низку умов щодо застосування бінарного підходу до вдосконалення реалізації контрольно-діагностичних функцій під час навчання студентів «Загальній педагогіці». Розглянемо їх детальніше.

1. Розробка єдиної системи тестового контролю і самоконтролю знань студентів з використанням ІКТ

Створення необхідної інфраструктури та єдиної системи тестового контролю є важливим фактором ефективної діяльності будь-якої сучасної системи педагогічної діагностики, незалежно від її структури, завдань, а також змісту і специфіки освітніх програм ВНЗ. Створення такої системи неможливо без наявності відповідного технічного оснащення ВНЗ (комп'ютерні класи з сучасним обладнанням, індивідуальні ноутбуки для професорсько-викладацького складу, бездротовий інтернет на всій території закладу), а також програмного і методичного забезпечення і супроводу (центри дистанційного навчання, інформаційного супроводу, електронні банки контрольно-вимірювальних матеріалів, тестові оболонки тощо). Крім того, в умовах інтенсивного впровадження ІКТ у систему вищої професійної освіти виникла не тільки істотна необхідність у розвитку нових моделей інформаційно-освітніх систем ВНЗ, але і висока потреба у формуванні і розвитку програм модернізації освітніх установ у напрямку вдосконалення технологічної бази. Цей аспект сьогодні є ключовим у багатьох стратегічних документах, що регламентують основні напрямки розвитку системи освіти України, в тому числі і в Концепції розвитку педагогічної освіти [, с.17].

Найбільш важливою метою освіти студентів сьогодні стає формування у них навичок до вирішення професійно-педагогічних завдань. З цією метою в сучасній системі вищої педагогічної освіти під час організації навчального процесу впроваджується компетентнісний, особистісно-орієнтований підхід [, с. 16]. Під час запровадження даного підходу в рамках реалізації контрольно-діагностичних функцій необхідне здійснення таких видів контролю: попередній (вхідний), поточний, проміжний і заключний (підсумковий). Будь-який вид

контролю фактично може здійснюватися у формі тестових завдань. Крім того, поточний контроль можна реалізовувати у вигляді самоконтролю за допомогою тестів і завдань, з використанням комп'ютерних програм, тестових оболонок, on-line-тестування та інших видів ІКТ. Контрольно-вимірювальні матеріали при цьому повинні мати такі ознаки:

– цілісність, тобто завдання мають охоплювати всі дидактичні одиниці дисципліни і відображати всі ключові компетенції студентів;

– поступове ускладнення завдань, що дозволяє виявити об'єктивний рівень розвитку компетенцій студентів з досліджуваної дисципліни.

У той же час слід зазначити, що поряд з усіма перевагами тестування із застосуванням ІКТ, воно має і деякі недоліки, а саме: неможливість урахування емоційного стану студента; зниження значущості особистісних особливостей викладача і студента; ослаблення їх взаємодії; зниження можливостей здійснення індивідуального підходу до студентів; неможливість врахування попередніх досягнень студента, його потенційних можливостей. Саме тому під час проведення тестування важливим є застосування бінарного підходу, який дозволяє врівноважити частку контролю і самоконтролю в використанні технології комп'ютерної діагностики якості освіти.

2. Розробка комплексу критеріїв та індикаторів ефективності застосування контрольної-діагностичних завдань і завдань для студентів

Не менш важливою педагогічною умовою застосування бінарного підходу під час оцінки і самооцінки професійної компетентності студентів з використанням ІКТ є наявність комплексу критеріїв та індикаторів ефективності застосування контрольної-діагностичних і тестових завдань для студентів з дисципліни «Загальна педагогіка». Цей комплекс орієнтований на створення системної послідовності і етапності отримання результатів професійно-особистісного розвитку студента під час навчання. Важливе місце в цьому процесі по праву відводиться управлінню професійно-особистісним становленням студента за допомогою прогнозування і контролю якості навчання з використанням сучасних ІКТ. Прогнозування і контроль як бінарний процес включають такі етапи:

1. Розробка моделі процесу прогнозування і контролю: визначення

суперечностей, проблеми, об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези, ходу, системи показників і критеріїв якості, засобів досягнення мети, структури та змісту контрольної-вимірювальних матеріалів, форм і методів організації ефективного навчання і самонавчання, контролю і самоконтролю.

2. Розробка етапів і регламентів реалізації моделі, критеріїв її ефективності.

3. Виявлення факторів і бар'єрів успішної реалізації моделі контролю і самоконтролю.

4. Побудова моделі прогнозованої якості знань і професійних компетенцій студента за підсумками вивчення дисципліни.

5. Перетворення вихідної моделі якості знань і професійних компетенцій студента в прогнозовану шляхом навчання і самонавчання, контролю і самоконтролю.

6. Перевірка вірогідності результатів контролю і самоконтролю.

7. Вироблення рекомендацій щодо усунення прогалин і подальшої самоосвіти в межах даної дисципліни.

Наступна стадія включає створення моделі майбутнього стану процесів професійного навчання, діагностики і контролю і науково-методичне керівництво викладачем цими процесами. Моделювання дає можливість найбільш точно визначити ті аспекти процесу, які є проблемними зонами, і які знижують результативність навчального процесу. На цьому етапі викладачеві необхідно провести аналітику проблем у самому процесі, визначити їх природу і сутність, конкретизувати цілі, які необхідно позначити і досягти в даних умовах.

Результатом цього етапу є побудова моделі застосування ІКТ у системі діагностики якості навчальних результатів. Критерієм результативності описаної вище моделі є модель професійної компетентності студента, що відображає специфіку його особистісно-професійних характеристик, зазначених у професійному стандарті освітньої діяльності, з показниками і критеріями її кількісних і якісних індикаторів на кожній стадії. До цього ж етапу включається процес вибору найбільш ефективних засобів і методів досягнення запланованих результатів шляхом освіти і самоосвіти, виявлення необхідних контрольної-діагностичних заходів для оцінки та самооцінки необхідного результату.

Застосування компетентнісного підходу у сфері вищої освіти закономірно привело до формулювання вимог щодо використання ІКТ у процесі реалізації контрольної-діагностичних

функцій. Причому не тільки задля забезпечення ефективної діагностики та контролю якості навчання, а й для вирішення проблем досягнення і корекції результатів навчання на основі системи нормативних показників і критеріїв якості освіти та стандартів професійно-педагогічної діяльності. Зазначене обумовлює вимогу щодо чіткості, конкретності і досяжності навчальних цілей. Мета, що містить в собі цільовий об'єкт, цільовий предмет, цільову дію і критерій досяжності, стає конкретною, вимірною і такою, що легко перевіряється. Тобто, необхідно домагатися того, щоб досягнення навчальних цілей можна було критеріально виміряти і оцінити якість їх досягнення за допомогою системи математичних показників.

3. Розробка спеціальних методичних рекомендацій для викладачів щодо підготовки контрольної-діагностичних завдань в умовах запровадження у процес навчання нових ІКТ

Важливим напрямом удосконалення реалізації контрольної-діагностичних функцій викладача є забезпечення високої якості контрольної-вимірювальних матеріалів, що використовуються під час комп'ютерного тестування в навчальному процесі. Тому важливо розробити науково-методичні рекомендації для викладачів з розробки тестових матеріалів, а також рекомендації для студентів щодо самостійного використання комп'ютерних тестів з метою самоосвіти і самоконтролю знань.

Аналіз існуючої наукової літератури дозволив виділити чотири групи вимог до програмно-методичних тестових матеріалів, що укладаються викладачами: вимоги до специфікації тесту, вимоги до форми надання тестових завдань, вимоги до змістовної частини тестових завдань, вимоги до рівня складності тестових завдань [; ;].

Розглянемо докладніше зміст вимог.

1. Вимоги до специфікації тесту

Даний вид вимог є своєрідним відображенням специфіки дисципліни викладання, її структури і змісту. Тому він передбачає:

- 1.1. Визначення тематики та місця тестування в дисципліні.
- 1.2. Поділ дисципліни на дидактичні одиниці (розділи, блоки, модулі).
- 1.3. Зв'язок тестових завдань із завданнями по розділах і темах дисципліни.
- 1.4. Відповідність тестових завдань навчальній програмі з дисципліни.

2. Види тестових завдань

Тестове завдання може бути

представлено в таких формах: відкритій, закритій – з вибором однієї або кількох правильних відповідей, на відповідність, на встановлення порядку.

3. Вимоги до змістовної частини тестового завдання

3.1. Тестове завдання повинно бути представлено у формі короткого судження, сформульованого простою мовою і виключати неоднозначність.

3.2. Зміст завдання має бути виражене коротко, простою синтаксичною конструкцією без повторів і подвійних заперечень.

3.3. Бажано, щоб вихідні умови завдання не перевищували 10 слів.

3.4. Необхідно використовувати завдання з однозначними відповідями.

3.5. У тестовому завданні на встановлення правильної послідовності чітко повинен бути сформульований критерій упорядкування.

3.6. Неприпустимо використання взаємопов'язаних завдань, де зміст одного тестового завдання підказує відповідь на інше завдання.

3.7. Кількість варіантів відповідей у тексті тестового завдання має перебувати в діапазоні від 4 до 6.

3.8. У завданнях закритого типу неприпустимо наявність заздалегідь пред'явлених неправильних відповідей, відповідей-підказок, очевидних відповідей.

3.9. Неприпустимо також пред'явлення тільки правильних або тільки неправильних відповідей в закритому питанні.

3.10. У кожному завданні повинна бути хоча б одна правильна відповідь.

4. Вимоги до складності тестового завдання.

Складність тесту є категорією, що визначає труднощі у вирішенні завдання у студентів з низьким рівнем підготовки. Складність тесту залежить від таких факторів, як:

- кількість питань у структурі тестового завдання;
- кількість часу, що відводиться на виконання тестового завдання;
- спосіб вирішення тестового завдання;
- ступінь значення результатів тестування для оцінки успішності студента та результативності його навчання;
- кількість творчих і проблемних завдань у тесті тощо.

Складність тестового завдання може також оцінюватися за кількісними показниками кількості навчального матеріалу, що використовується для пошуку шляху його

розв'язання. При цьому чим більше дій необхідно здійснити для з'ясування вірного рішення, тим вище показник складності тестового завдання.

Складність виконання тестового завдання залежить також і від способу мислення, який є провідним для його виконання. Так, якщо тестове завдання передбачає лише впізнавання об'єкта або підтвердження (спростування) умовиводу, то таке завдання можна розцінювати як просте. Якщо тестове завдання направлено на вибір правильного варіанту з безлічі за допомогою знань з одного розділу дисципліни або на визначення одиничного поняття в рамках відкритого питання – такі завдання теж можна розглядати як прості. Якщо ж завдання спрямовано на застосування наявних знань в новій ситуації або в новому варіанті поєднання знань – таке завдання вважається завданням середнього ступеня складності. Це можуть бути логічні і практичні завдання, проблемні завдання.

До завдань середньої складності можуть бути віднесені завдання на встановлення відповідності та ранжування.

Складними можна вважати завдання, спрямовані на практичне застосування знань у комплексній діяльності, в незнайомих умовах, проблемних ситуаціях. Такі завдання передбачають використання логічних міркувань, міркування, умовиводів. Складними є також евристичні і творчі завдання, завдання, що включають проектування, моделювання та дослідження.

Складність тестового завдання може бути визначена і за формою пред'явлення самого тестового завдання. Так найбільш простими є завдання закритої форми, середньої складності – відкриті завдання, складними можна вважати завдання на відповідність і порядок, а також ряд відкритих завдань.

Складність може залежати і від змісту тестового завдання у структурі дисципліни. Якщо матеріал завдання охоплює основні розділи – він може вважатися складним або середньої складності. Матеріал з розділів, пов'язаних з додатковим вивчення дисципліни і самоосвітою (те, що не входить у базовий підручник), може вважатися складним.

Велика кількість варіантів відповідей або наявність кількох правильних відповідей у тестовому завданні також істотно збільшує його складність.

Наведені матеріали оцінки складності можна використовувати як під час розробки

власних тестів, так і під час оцінки вже готових тестових матеріалів, які з якоїсь причини не мають сертифікації.

4. Розробка навчально-методичних рекомендацій для студентів щодо застосування контрольної-діагностичних завдань і завдань

Управління пізнавальною діяльністю студентів і формування навичок самоконтролю – дуже важливий аспект навчального процесу. При цьому за умов упровадження бінарного підходу неминучим є процес перетворення навчання в самонавчання, контролю і діагностики в самоконтроль і самодіагностику. Саме таким чином відбувається рух від пізнання минулих досягнень до нового знання. Цей процес будується на основі базового поняття освіти «знання», виділяючи в його структурі змістовний (зміст дисципліни), метапредметний (міжпредметні зв'язки), компетентнісний (уміння вирішувати типові завдання з дисципліни) та інші компоненти. Досягнення необхідного рівня саморозвитку структурних компонентів знання тісно пов'язане із застосуванням в процесі навчання і контролю сучасних технічних засобів навчання, в тому числі ІКТ, і виражається в розвитку у студентів мотивації до самоосвіти і, що важливо, в розвитку механізмів самоврядування процесами пізнавальної активності і самостійної роботи в позааудиторний час.

Якщо не враховувати цю особливість, то процес пізнання може набути форму слабо регульованого спонтанного процесу, що супроводжується демонстрацією скоріше технічного боку знань, заснованих на механічному заучуванні, зубрінні. Активізація процесів управління і самоврядування пізнавальною діяльністю студентів, заснована на використанні інформаційних програм і ресурсів, дозволяє вивести процес пізнавальної діяльності на абсолютно новий якісний рівень – рівень усвідомленого активного пізнання.

Отже, проблема створення навчально-методичних рекомендацій для студентів з чітким алгоритмом використання тестових матеріалів не тільки для самоконтролю, а й для самоосвіти, виступає як інтеграційний процес, де, з одного боку, аналізується і систематизується процес управління і контролю знань студентів з боку викладача, з іншого – надається можливість регламентованого самоврядування і самоконтролю знань на основі самоосвітньої діяльності студентів.

5. Формування у студентів і викладачів

позитивної мотивації до застосування бінарного підходу для удосконалення реалізації контрольних-діагностичних функцій з використанням ІКТ

Будь-який навчальний процес, незалежно від того, які застосовані дидактичні технології навчання, і які особливості навчальної дисципліни, має чітко виражену організаційно-змістовну структуру, яка включає такі елементи, як мотиваційно-цільовий, планово-прогностичний, інформаційно-аналітичний, організаційний і контрольний [1, с. 78]. Саме ефективний контроль дозволяє згодом перерости мотивації в самомотивацію, а педагогічній оцінці – в самооцінку. Тому дуже важливо використовувати ефективні засоби контролю, що дозволяють цілеспрямовано, планомерно, а головне – регулярно і з повним охопленням відстежувати навчальні досягнення студентів, переводячи зовнішні цілі і мотиви навчальної діяльності у внутрішні потреби особистості студента в самоосвіті і активному пізнанні. Задля цього необхідно розробити комплекс заходів щодо організації активної пізнавальної діяльності студентів у позааудиторний час, формуванню і вдосконаленню позитивної мотивації до самоосвіти, створення технічних умов для ефективної самоосвіти студентів, виділення спеціального місця і часу для самостійної роботи. Таким чином, необхідно створити умови для продуктивної і ергономічної самоосвіти студентів. При цьому використання електронних навчальних ресурсів, комп'ютерних форумів, дистанційних систем навчання, єдиних інформаційних систем і електронних баз даних, програмно-методичних матеріалів в електронному форматі дозволяє ефективно реалізувати ідею використання сучасних інформаційних технологій в практиці реалізації контрольних-діагностичних функцій навчального процесу.

Застосування ІКТ у контексті удосконалення реалізації контрольних-діагностичних функцій навчання передбачає формування у студентів системи інформації про свої здібності і можливості, напрями аналізу і корекції результатів, формує позитивну мотивацію і підвищує самооцінку, знижує тривожність по відношенню до процесу навчання, і, звичайно, формує професійні компетенції. Крім того, сам пізнавальний процес певною мірою знаходиться під самоконтролем студентів, вони самі здатні регулювати діяльність у рамках самоосвіти, виявляти слабкі і сильні сторони своєї фахової підготовки, планувати

перспективи самоосвіти і можливості більш глибокого освоєння дисципліни.

Застосування ІКТ при діагностиці і самодіагностики результатів навчання може і повинно впливати на формування позитивної мотивації студентів до навчання у ВНЗ і до освоєння теоретичних і практичних азів педагогічної професії. Це багато в чому відбувається за рахунок можливості нейтралізації негативних емоцій через помилки, невдачі і низьких оцінок, а також тривожності через невідомість щодо змісту контрольних-вимірювальних матеріалів. Тести-тренажери і репетиційні тестування студентів у вільному режимі дозволяють істотно зняти тривожність і обмеження, пов'язані із продуктивним освоєнням дисципліни і подальшим використанням отриманих знань.

Обумовлені застосуванням ІКТ форми самоконтролю якості навчальних результатів дозволяють студенту визначати рівень і спрямованість неузгодженості між необхідною і фактично засвоєною навчальною інформацією.

Істотним фактором застосування ІКТ для контролю знань студентів є, природно, і зацікавленість викладача в їх реалізації. Отже, він повинен розуміти, що комп'ютерне тестування дозволяє йому заощаджувати час, полегшує процедуру оцінки результатів контрольних, залікових і екзаменаційних робіт студентів, допомагає вирішувати одночасно завдання контролюючого і навчального характеру, а також може автоматизувати деякі рутинні етапи педагогічної діяльності нетворчого характеру (наприклад, надання звітних відомостей про якість знань студентів по досліджуваному розділу, розрахунок оцінки якості знань і рівня професійної компетентності студентів тощо).

Зазначимо, для формування мотивації професорсько-викладацького складу до застосування ІКТ для контролю якості результатів навчання з дисципліни «Загальна педагогіка» необхідні такі умови:

- ухвалення у ВНЗ положення про формування електронної бази контрольних-вимірювальних матеріалів, в якому регламентовано кількість годин, що відводяться на їх розробку;
- включення годин за розробку електронних контрольних-вимірювальних матеріалів з дисципліни до навантаження викладачів;
- забезпечення викладачів робочими місцями, обладнаними персональними комп'ютерами;
- створення в межах ВНЗ єдиної бази результатів тестування, що дозволяє ранжувати успішність освоєння дисципліни на різних факультетах і відділеннях;

- регулярне підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу з питань створення електронних контрольно-діагностичних матеріалів і застосування ІКТ для діагностики результатів навчання;
- науково-методична підтримка викладачів у питаннях застосування ІКТ для діагностики результатів навчання.

Отже, застосування бінарного підходу і застосування ІКТ при здійсненні контрольно-діагностичних функцій навчання є одним із факторів удосконалення та індивідуалізації самоконтролю результатів навчання студента, його мотиваційної, особистісної регуляції. Успішність застосування ІКТ під час оцінки результатів навчання досягається, якщо є пошукова активність і особистісна зацікавленість студента у здійсненні регулярного самоконтролю. Мотиваційним аспектом у даному випадку є динамічність роботи, її цілеспрямованість, самостійність, усвідомленість, об'єктивність оцінки, дисциплінованість, предметна новизна, а також новизна і актуальність технологій контролю.

Таким чином, удосконалення контрольно-діагностичних функцій у навчанні «Загальній педагогіці» передбачає виконання системи навчально-організаційних умов:

– *суто педагогічних* (розробка єдиної системи тестового контролю і самоконтролю знань студентів з використанням ІКТ; формування критеріїв і показників ефективності застосування контрольно-діагностичних завдань і завдань із застосуванням ІКТ для студентів із досліджуваної дисципліни);

– *дидактичних* (визначення структури та змісту контрольно-вимірювальних матеріалів відповідно до навчально-методичного комплексу дисципліни в рамках основної навчальної програми);

– *методичних* (науково-методичні рекомендації для викладача по застосуванню ІКТ з метою удосконалення контрольно-діагностичних функцій в процесі навчання студентів; навчально-методичні рекомендації для студентів щодо застосування контрольно-діагностичних завдань і завдань для самостійної підготовки до заліків та іспитів, включаючи самоконтроль знань з досліджуваної дисципліни);

– *особистісних* (формування у викладачів і студентів позитивної мотивації до застосування контрольно-діагностичних функцій з використанням ІКТ);

– *ресурсно-технічних* (наявність програмно-методичного, матеріально-

технічного та іншого забезпечення; відповідних кадрів тощо).

Висновки: Узагальнення провідного світового досвіду довело необхідність використання бінарного підходу у процесі удосконалення контрольно-діагностичних функцій під час навчання студентів педагогічних спеціальностей. Цей підхід є сукупністю загальних принципів визначення цілей, критеріїв, діагностичного інструментарію, технології та організаційної структури процесу оцінки якості навчання на основі поєднання діагностики та самодіагностики, контролю і самоконтролю визначених результатів. Навчальна діяльність студента, заснована на принципах бінарного підходу, включає такі функції: а) цільову; б) мотиваційну; в) організаційну; г) контрольно-діагностичну; д) рефлексивну; е) результативно-оцінну.

Бінарний підхід до вдосконалення реалізації контрольно-діагностичних функцій у навчанні за своєю суттю – це концептуальна стратегія, яка включає аналіз об'єктивних і суб'єктивних причин наявних критеріїв якості освіти; педагогічну стратегію забезпечення гарантованої якості освіти в рамках Концепції розвитку педагогічної освіти і професійних стандартів, закладених у Законі України «Про Вищу освіту»; формування якісно нових відносин між суб'єктами освіти, тобто викладачами і студентами, підвищення ролі останніх в оцінці якості навчання. Бінарний підхід до реалізації контрольно-діагностичних функцій у процесі викладання студентам «Загальної педагогіки» забезпечує удосконалення системи педагогічної оцінки визначених результатів навчання за низки умов:

– *суто педагогічних* (розробки єдиної системи тестового контролю і самоконтролю знань студентів з використанням ІКТ; комплексу критеріїв і показників ефективності застосування контрольно-діагностичних завдань і завдань із застосуванням ІКТ для студентів із досліджуваної дисципліни);

– *дидактичних* (визначення структури та змісту контрольно-вимірювальних матеріалів відповідно до навчальної програми та плану);

– *методичних* (розробки науково-методичних рекомендацій для викладача щодо використання ІКТ; навчально-методичних рекомендацій для студентів щодо застосування контрольно-діагностичних завдань і завдань для самостійної підготовки до заліків та іспитів, включаючи самоконтроль знань);

– *особистісних* (формування у

викладачів і студентів позитивної мотивації до застосування бінарного підходу для удосконалення контрольної-діагностичних функцій з використанням ІКТ);

– ресурсно-технічних (удосконалення програмно-методичного і матеріально-технічне забезпечення; розвиток кадрового потенціалу тощо).

Застосування бінарного підходу під час діагностики і самодіагностики професійно-

особистісних якостей студентів у процесі вивчення «Загальної педагогіки» може розвиватися в напрямку удосконалення розвитку інфраструктури та єдиної системи тестового контролю і самоконтролю знань майбутніх педагогів з використанням ІКТ, а також у напрямку створення умов для індивідуалізації і персоніфікації навчального процесу. Зазначене стане предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. : монографія / Н. Авшенюк ; за ред. д-ра пед. наук, проф. М. П. Лещенко. – Київ : Ін-т обдаров. дитини, 2015. – 448 с.

2. Актуальні питання розвитку освіти: психолого-педагогічні аспекти : монографія / Т. М. Десятов [та ін.]. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – 191 с.

3. Барабаш Ю. Г. Педагогічна майстерність : навч. посіб. / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич. – 2-ге вид., випр. та допов. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 391 с.

4. Журавська Н. С. Методика навчання та виховання у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу та України: порівняльний аспект : монографія / Н. С. Журавська. – Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2015. – 607 с.

5. Кудін А. П. Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні : навч. посіб. / А. П. Кудін. – Київ : Гадяк Жанна Володимирівна : Волиньполіграф, 2012. – 414 с.

6. Луначек В. Е. Педагогічний менеджмент : навч. посіб. / В. Е. Луначек. – Харків : Магістр, 2014. – 511 с.

7. Омельчук В. В. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Омельчук. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 167 с.

8. Перетягина Н.Н. Имманентное открытое образование как инновация / Н. Н.Перетягина // Педагогические отношения в инновационном развитии современной России: ориентиры и перспективы : всерос. науч.-практ. конф. (26 февраля 2010, Волгоград). – М. : Глобус, 2010. – С. 54-59.

9. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII // ВВР України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.

10. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

11. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII // ВВР України. – 2017. – №

Київ, Нізхун.

5. Kudin, AP 2012, *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v navchanni*, [Information and communication technologies in education], Hadiak

38-39. – Ст.380

12. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>

13. Современные образовательные технологии : учебное пособие / под ред. Н. В. Бордовской. – М., 2010. – 432 с.

14. Соціолого-педагогічний словник / за заг. ред. В. В. Радула. – 2-е вид. – Харків : Мачулін, 2015. – 443 с.

15. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-е вид., допов. – Київ : Академвидав, 2014. – 454 с.

16. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – Київ : Академвидав, 2012. – 222 с.

17. Ярошинська О. О. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. / О. О. Ярошинська. – Умань : Жовтий, 2010. – 164 с.

References

1. Avsheniuk, NM 2015, *Tendentsii rozvytku transnatsionalnoi vyshchoi osvity u druhiy polovyni XX – na pochatku XXI stolittia*, Instytut obdarovanoi dytyny, [Trends in the development of transnational higher education in the second half of XX - early XXI century.], Kyiv.

2. Desiatov, TM et al. 2015, *Aktualni pytannia rozvytku osvity: psykholoho-pedahohichni aspekty*, [Topical issues of education development: psychological and pedagogical aspects], Cherkaskyi natsionalnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho, Cherkasy.

3. Barabash, YuH & Pozinkevych, RO 2015, *Pedahohichna maisternist*, [Pedagogical skill] 2nd edn, Vezha-Druk, Lutsk.

4. Zhuravska, NS 2015, *Metodyka navchannia ta vykhovannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh krain Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy: porivnialnyi aspekt*, [Methodology of teaching and education in higher education institutions of the European Union and Ukraine: a comparative aspect] Lysenko M. M.,

Zhanna Volodymyrivna, Volynpolihraf, Kyiv.

6. Luniachek, VE 2014, *Pedahohichni menedzhment*, [Pedagogical management] Mahistr, Kharkiv.

7. Omelchuk, VV 2013, *Zahalni osnovy pedahohiky*, [General fundamentals of pedagogy] Volynski oberehy, Rivne.

8. Peretjagina, HH 2010, 'Immanentnoe otkrytoe obrazovanie kak innovacija' [Inherent open education as innovation], *Pedagogicheskie otnoshenija v innovacionnom razvitii sovremennoj Rossii: orientiry i perspektivy*, Globus, Moskva, pp. 54-59.

9. Prezydent Ukrainy 2014, 'Zakon Ukrainy Pro vyshchu osvitu vid 01.07.2014 roku № 1556-VII' [About higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 № 1556-VII // BBP of Ukraine], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 37-38, art. 2004.

10. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy 2018, *Nakaz Pro zatverdzhennia kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity vid 16.07.2018 roku № 776*, [On approval of the concept of the development of pedagogical education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July 16, 2018, No. 776] viewed August 2018 <<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedahogichnoyi-osviti>>.

11. Prezydent Ukrainy 2017, 'Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 05.09.2017 roku № 2145-VIII' [About Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017, No. 2145-VIII // VVR of Ukraine.], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 38-39, art. 380.

12. Kabinet Ministriv Ukrainy 2016, *Rosporiadzhennia Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" na period do 2029 roku vid 14.12.016 r. № 988-r*, [On Approval of the Concept for the Implementation of the State Policy in the Sphere of Reforming General Secondary Education "New Ukrainian School" for the period up to 2029: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 14, 2016 No. 988-p.] viewed 01 August 2018, <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-r>>.

13. Bordovskaja, NV (ed.) 2010, *Sovremennye obrazovatelnye tehnologi*, [Modern educational technology] Moskva.

14. Radul, VV (ed.) 2015, *Sotsiolo-ho-pedahohichni slovnnyk*, [Sociological-pedagogical dictionary], 2nd edn, Machulin, Kharkiv.

15. Fitsula, MM 2014, *Pedahohika vyshchoi shkoly*, 2nd edn, Akademydav, Kyiv.

16. Chepil, MM & Dudnyk, NZ 2012, *Pedahohichni tekhnolohii*, [Pedagogical technologies] Akademydav, Kyiv.

17. Iaroshynska, OO 2010, *Zahalni osnovy pedahohiky*, [General fundamentals of pedagogy] Zhovtyi, Uman.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2018р.